

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทยนับถือพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ พระสงฆ์จึงนับได้ว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการอบรมสั่งสอนยกระดับจิตใจของประชาชนให้เป็นผู้มีศีลธรรม มีคุณธรรม จริยธรรม การศึกษาของพระสงฆ์ในระยะแรกจะมีพระภิกษุเป็นครู ถ่ายทอดความรู้ให้แก่พระสงฆ์ เกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาโดยใช้วิธีสอนแบบท่องจำปากเปล่า อีกวิธีหนึ่งนอกจากระบบท่องจำที่ใช้มาแต่เดิมแล้ว เมื่อการใช้อักษรภาษาเจริญขึ้น จึงมีการจารึกพระธรรมวินัยเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นครั้งแรกหลังจากการทำสังคายนาครั้งที่ 3 ในประเทศอินเดียโดยจารึกลงในใบลานเป็นภาษาบาลี (เสถียรพงษ์ วรรณปก. 2538 : 138)

ต่อมาในสมัยสุโขทัย เมื่อ พ.ศ. 1800 รัชสมัยพระเพทราชาทรงเรืองอำนาจในล้านนา พอลง พ.ศ. 1820 พ่อขุนรามคำแหงขึ้นครองราชย์ (นนท์ ธรรมสถิตย์. 2533 : 99 - 100) ได้ทราบข่าวพระสงฆ์ที่จังหวัดนครศรีธรรมราชมีความรู้และมีปฏิปทาน่าเลื่อมใส จึงได้อาราธนาพระมหาสังฆราช จากนครศรีธรรมราชมาจำพรรษาเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่จังหวัดสุโขทัย ณ วัดอรุณญิกาวาส พระพุทธศาสนาจึงเจริญรุ่งเรืองขึ้นแต่นั้นมา การศึกษาในสมัยนี้คณะสงฆ์ไทยได้กำหนดไว้เป็น 2 สาย คือ สายคันถธุระ ได้แก่การศึกษาพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และสายวิปัสสนาธุระ ได้แก่การศึกษาวิธีฝึกจิตใจของคนให้หลุดพ้นจากกิเลส และมีการส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้ศึกษาพระไตรปิฎก ครูผู้สอนไม่ปรากฏชัดเจนให้แก่พระเถระช่วยกันสอน และในสมัยอยุธยาการศึกษาของคณะสงฆ์ ก็มีการฟื้นฟูระบบการศึกษาของพระสงฆ์โดยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้ทรงพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์แก่ผู้ที่บวชเป็นพระภิกษุสามเณรที่มีเป็นจำนวนมากและได้จัดให้มีการสอบไล่พระปริยัติธรรมขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทยจนเป็นต้นแบบให้มีการปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน (ปกรณ์ ดันสกุล. 2542 : 156 - 159)

ในสมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 มีการจัดตั้งสถานศึกษาให้กับคณะสงฆ์ พระองค์ทรงพระราชทานนามว่า มหามกุฏราชวิทยาลัย ต่อมาในสมัยสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 ได้มีการปรับปรุงการศึกษาของคณะสงฆ์ให้มีความก้าวหน้ายิ่งขึ้น มีการจัดระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมขึ้นมาใหม่โดยจัดแบ่งเป็น 3 ชั้น คือ ธรรมชั้นตรี ธรรมชั้นโท และธรรมชั้นเอก จัดให้มีการศึกษาควบคู่กันกับการศึกษาฝ่ายเปรียญ

มีการจัดสอบในส่วนกลาง และต่อมาก็ได้ให้มีการจัดสอบไล่ในต่างจังหวัด ในปี พ.ศ. 2476 มีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงวิธีการตรวจข้อสอบโดยการกำหนดคะแนนเต็ม มีเกณฑ์การให้คะแนนและมีการกำหนดวิชาที่จะต้องสอบคือ วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม วิชาธรรม วิชาวินัยบัญญัติ วิชาพุทธประวัติ และศาสนพิธี มาจนถึงสมัยปัจจุบันเรียกสนามสอบว่า สอบธรรมสนามหลวง โดยกำหนดวันสอบพร้อมกันทั่วประเทศ มีคำสั่งจากมหาเถรสมาคมโดยสำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวงมีการประกาศคำสั่งโดยมอบหมายให้ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบลร่วมกันดำเนินการจัดสถานที่ทำการสอบ การศึกษาของคณะสงฆ์จึงเป็นที่ปรากฏและมีการสืบทอดกันมาเป็นลำดับ (เสถียร โกเศศ, 2540 : 2)

สำหรับการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ และอำเภอประโคนชัยสืบเนื่องมาจากความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา แต่ไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าเข้ามาเมื่อใด ในปัจจุบัน คณะสงฆ์ได้จัดการศึกษาให้กับพระภิกษุสามเณรทั่วประเทศให้ศึกษาคามระบอบ การศึกษาของสงฆ์ที่จัดให้ มีอยู่ 4 ด้านด้วยกันคือ 1) ด้านพระปริยัติธรรมแผนกธรรม 2) ด้านพระปริยัติธรรมแผนกบาลี 3) ด้านพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา และ 4) ด้านมหาวิทยาลัยสงฆ์ โดยเฉพาะหลักสูตรปริยัติธรรมแผนกธรรมได้จัดเป็น 3 ชั้น คือ ธรรมชั้นตรี ธรรมชั้นโท และธรรมชั้นเอก (สนิท ศรีท่าแดง, 2544 : 12 - 13)

อำเภอประโคนชัยมีวัดจำนวน 90 แห่ง และมีพระภิกษุสามเณรจำนวนทั้งสิ้น 700 รูป (สำนักงานเจ้าคณะอำเภอประโคนชัย, 2549 : 1 - 7) ที่บวชเข้ามาในแต่ละปีมีการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมทุกปี ในฤดูเข้าพรรษาจัดเฉพาะนักธรรมเท่านั้นและมีการจัดการเรียนการสอนเพียงนักธรรมตรี และนักธรรมโท ส่วนนักธรรมเอกให้ศึกษาเอง โดยใส่ชื่อเป็นสำนักเรียนวัด และมีสนามสอบวัดจำปา อำเภอประโคนชัย เป็นสนามสอบรวมทั้งอำเภอ มี 16 สำนักเรียนวัดมีการบริหารจัดการโดยเจ้าคณะตำบลและเจ้าอาวาส ในแต่ละปีมีพระภิกษุสามเณรที่สมัครเข้าสอบธรรมสนามหลวงเป็นจำนวนมาก แต่พอถึงวันสอบปรากฏว่ามีพระภิกษุสามเณรจำนวนมากที่ขาดสอบ และในจำนวนพระภิกษุสามเณรที่เข้าสอบก็มีจำนวนน้อยที่สอบผ่านเกณฑ์ เมื่อผลการสอบประกาศออกมา จึงทำให้จำนวนพระภิกษุสามเณรที่สมัครเข้าสอบธรรมสนามหลวงลดลงทุกปี

ปัญหาดังกล่าว มีผลมาจากการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมที่ไม่มีคุณภาพ และมีสาเหตุมาจากตัวแปร 6 ด้าน ที่ไม่สอดคล้องกัน คือ

ด้านหลักสูตร ยังคงเน้นรูปแบบเนื้อหาดั้งเดิม ที่ไม่สอดคล้องกับยุคสมัยปัจจุบัน จึงทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกลังเลถึงความคืบหน้าว่าไม่สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ (เมื่อได้ลาสิกขาไป)

ด้านการเรียนการสอน เวลาเรียน การจัดเวลาเรียนยังไม่เป็นระบบ ไม่แน่นอน มีเวลาเรียนน้อยเกินไป ครูผู้สอนขาดการเอาใจใส่ต่อนักเรียน รวมถึงการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีเวลา

ศึกษา เพราะมีกิจกรรมส่วนอื่นเข้ามาแทรก อีกทั้งผู้เรียนบางส่วนก็ไม่มีความรู้หนังสือ จึงไม่สามารถทำความเข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง

ด้านการประเมินผล ขาดการประเมินผลในการจัดการเรียนการสอน ปรากฏผลเมื่อ ภายหลังจากการสอบเสร็จเท่านั้น มิได้มีการกระทำอย่างบ่อยครั้ง เช่น 1 เดือนมีการสอบวัดผลใน สนามวัด 1 ครั้ง วัดความจำมากกว่าความเข้าใจ และการคิดวิเคราะห์ ไม่มีเกณฑ์มาตรฐาน และ กฎเกณฑ์ที่แน่นอน

ด้านบุคลากร ครูผู้สอน ไม่มีครูผู้สอนประจำ ครูมีความรู้ในวิชาที่สอน ไม่มีการ อบรมครูสอนให้มีความเชี่ยวชาญ หรือคัดสรรครูอาจารย์ที่มีความสามารถให้ได้ทำการสอนใน แนวทางเดียวกัน ใช้ระบบพี่สอนน้อง

ด้านงบประมาณ งบประมาณมีไม่เพียงพอต่อการจัดซื้ออุปกรณ์ประกอบการสอนมีสื่อ น้อยไม่เพียงพอต่อความต้องการของจำนวนผู้เรียน

ด้านอาคารสถานที่ ไม่มีสถานที่ที่เป็นการเฉพาะ ในแต่ละวัดก็จัดการเรียนการสอนตาม อรัยาศัย เช่น ญาติ ที่พักหรือศาลาการเปรียญ ไม่มีโรงเรียนที่เป็นสถานที่เหมาะสม

ผู้วิจัยในฐานะเจ้าอธิการ มีหน้าที่รับผิดชอบงานบริหารการจัดการตามภารกิจของสงฆ์ ให้ดำเนินไปตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้รวมทั้งการส่งเสริม อบรม สั่งสอนพระสงฆ์ ที่อยู่ใน ความดูแลรับผิดชอบให้มีความรู้ตามหลักสูตรในระบบการศึกษาสงฆ์ที่กำหนด และมีความ ต้องการทราบว่า การบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์อำเภอ ประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ มีสภาพปัญหา ความคิดเห็นและแนวทางการแก้ไขปัญหา การบริหารจัดการศึกษาของคณะสงฆ์อย่างไร เพื่อนำผลการวิจัยไปปรับปรุง พัฒนาการ จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมของคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ของคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์
3. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ของคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

ความสำคัญของการวิจัย

ผลของการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ดังนี้

1. ทำให้ทราบถึงสภาพปัญหาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์
2. ได้ทราบความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์
3. ได้ทราบแนวทางการแก้ไขปัญหาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตเนื้อหา

การศึกษานี้มีขอบเขตอยู่ในบริบทของการศึกษาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบด้วย นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท และนักธรรมชั้นเอก จำนวน 6 ด้าน (ปิยวัฒน์ คงทรัพย์, 2547 : 10 - 11) คือ

1. ด้านหลักสูตร
 2. ด้านการเรียนการสอน
 3. ด้านการประเมินผล
 4. ด้านบุคลากร
 5. ด้านงบประมาณ
 6. ด้านอาคารสถานที่
- #### 2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้ประกอบด้วย พระสงฆ์อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวนวัด 90 วัด รวมทั้งสิ้น จำนวน 700 รูป (สำนักงานเจ้าคณะอำเภอประโคนชัย, 2549 : 1 - 7)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้ ได้มาจากการสุ่มจากจำนวนประชากร โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางสัดส่วนของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan) รวมทั้งสิ้น จำนวน 248 รูป และสุ่ม กลุ่มย่อยแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling)

3. ตัวแปรในการศึกษา ได้แก่

3.1. ตัวแปรต้น ได้แก่ สถานภาพ อายุพรรษา ระดับการศึกษาพระปริยัติธรรม
แผนกธรรม

3.2. ตัวแปรตาม ได้แก่ การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม
ของคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 6 ด้าน คือ

3.2.1 ด้านหลักสูตร

3.2.2 ด้านการเรียนการสอน

3.2.3 ด้านการประเมินผล

3.2.4 ด้านบุคลากร

3.2.5 ด้านงบประมาณ

3.2.6 ด้านอาคารสถานที่

4. ระยะเวลา

เริ่มทำการวิจัย เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2549 สำเร็จการวิจัย เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2551

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การจัดการศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาด้านพระปริยัติธรรมแผนกธรรมใน
อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 6 ด้าน คือ

1.1 ด้านหลักสูตร หมายถึง โครงสร้าง เนื้อหาสาระ เวลาเรียน คู่มือหนังสือ
แบบเรียนและเอกสารประกอบหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของพระสงฆ์ประกอบด้วย
นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท และนักธรรมชั้นเอก

1.2 ด้านการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนการสอน
เอกสารประกอบการสอน สื่อการสอน และวิธีสอนของครูที่เป็นพระสงฆ์ ในอำเภอประโคนชัย
จังหวัดบุรีรัมย์

1.3 ด้านการประเมินผล หมายถึง การออกข้อสอบ การตรวจข้อสอบ
วิธีดำเนินการสอบธรรมที่สนามสอบธรรมสนามหลวงประจำปีของคณะสงฆ์ในอำเภอประโคนชัย
จังหวัดบุรีรัมย์

1.4 ด้านบุคลากร หมายถึง พระสงฆ์ที่มีคุณวุฒิ มีศักยภาพในการสอนตาม
หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

1.5 ด้านงบประมาณ หมายถึง งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรจากทางภาครัฐที่ใช้
ในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ในอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

1.6 ด้านอาคารสถานที่ หมายถึง อาคารที่ใช้สำหรับการจัดการเรียนการสอน พระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ในอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

2. สภาพปัญหา หมายถึง ปัญหาในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

3. แนวทางการแก้ไขปัญหา หมายถึง แนวทางการแก้ไขปัญหาในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

4. สถานศึกษา หมายถึง สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมที่จัดตั้งโดยคณะสงฆ์ ตามกฎของเถรสมาคมกำหนดให้ศาสนศึกษาที่จะจัดตั้งสำนักเรียนได้จะต้องมีนักเรียนจำนวน 20 รูปขึ้นไป โดยอาศัยชื่อวัดที่ถูกต้องตามกฎหมายเป็นสำนักเรียนวัด

5. คณะสงฆ์ หมายถึง ภิกษุ และสามเณรในเขตอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์